

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

איש לרעהו

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812-02 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

שבת קודש יב כסלו תשפ"א: הדלקת נרות: ירושלים 4:00 תל-אביב: 4:14 חיפה 4:04 מוצאי שבת: ירושלים: 5:15 תל-אביב: 5:16 חיפה: 5:14 ר"ת: 5:52

פרשת ויצא

הסתפקות ושמה בחלקו

להסתפק בהכרחי ביותר...

כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל לא נהנה מן העולם אלא התספק בהכרחי ביותר, וגם במעט הזה לא התכוון אל ההנאה אלא אל הטוב היוצא מן המעשה ההוא. הוא חי בצימצום רב והזהיר את בני ביתו שלא לבזבז בהוצאות הבית, אולם על צדקה ודברי מצוה היה מבזבז הרבה ולא חס על ממונו.

האדמו"ר חי בדחקות ובעוני. כלי הבית והרהיטים היו הפשוטים ביותר. גם את בגדיו קנה לעצמו רק כאשר היה מוכרחים. הוא סבר שלצורך עצמו אין צורך להוציא כסף. חדרו היה נטול קישוטים וריק מרהיטים, מלבד השולחן, כסאות פשוטים וארון גדוש ספרים.

האדמו"ר היה שונא בצע ולא ידע צורת מטבע. ייצר הממון לא היה קיים אצלו. מעודו לא היה לו כסף משלו, כי מסר הכל לממונה על הצדקות. מעולם לא נטל לתוך ידיו את כספי ה"פדיונות" שהיו מצורפים ל"פתקאות". אם טעה ונגע בכסף, נרתע כאילו נכוה ברותחין ורחץ מיד את ידו...

אדמו"ר בלז

"לא חסר לי דבר..."

בסעודת שבע ברכות שהתקיימה בביתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ולבנו עם בתו של הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל) השתתף גם הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל (ראש ישיבת חברון). דירתו של הרב אלישיב היתה קטנה דחוקה וצפופה. השולחן מט לנפול, והכסאות רעועים.

הפסיר הרב סרנא "בושה וחרפה! דיין בבית הדין הגדול מתגורר בכאלו תנאים! אני כבר אדבר עם הממונים, שיקצו דירת שרד!"

נענה הרב אלישיב ואמר: "איני קשור להם כלל! אני יושב שם רק כדי להציל בפסקי הדין ככל האפשר, ותו לא! זה מספיק לי, ולא חסר לי דבר!"

ישא ברכה

להסתפק במה שחננו השי"ת ולשמוח בחלקו!

נלמד מהפסוק: "ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש" (פרק כח-כ)

וכתב ללמוד מכאן החובת הלבבות (שער הבחינה פ"ה) כי "זאת שאלת הצדיקים מאת ה'. לא ישאלו המותרות, רק הדבר ההכרחי בלבד, שאי אפשר לו לאדם שיחיה בלעדיו. ובידוע כי נטיית האדם אחר בקשת המותרות, הוא גורם לו מהומות רבות, ועל כן כל איש ירא את ה', ראוי לו שיהיה שמה בחלקו ושיסתפק במועט, ושלא יתאוה המותרות, ויטיב לבו ביראת ה'".

יעקב אבינו ביקש "לחם לאכול ובגד ללבוש". שכן לחם מסמל את המזון הנצרך ביותר שבלעדו אי אפשר לחיות. אבל בשר, למשל, נחשב מותרות. הוא שאמרו חז"ל (וימא עה:): [על דור המדבר]: בשר שאלו שלא כהוגן, ניתן להם שלא כהוגן [בלילה]. לחם ששאלו כהוגן [רש"י: שא"א לחיות בלא לחם], ניתן להם כהוגן [בבוקר].

אמר עפ"י, הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, בדרך צחות: כשפרעה חלם על הפרות השמנות הנאכלות ע"י הרזות, חזר לישון. ואילו כשחלם על השיבולים המלאות הנאכלות על ידי הצנומות והשדופות, התפעמה רוחו. מדוע? התשובה: כשראה שלא יהיה בשר, לא דאג, והלך לישון. שכן אפשר בלי זה. אבל כשראה שלא יהיה לחם, לא יכול היה להרדם!

בחודש אלול תשכ"ט. בעקבות פטירתם של שני ראשי ישיבות בחודש זה, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ולאחר מכן הגרי"ש כהנמן זצ"ל, התקיימה עצרת התעוררות, בה נשא דברים הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל ועמד בדבריו על הדרוש תיקון, ונראה אקטואלי גם לימינו, בין היתר אמר:

"התקופה של העתקת הישיבות לארץ ישראל הולכת ומסתיימת. קמו ישיבות בארץ ישראל במתכונת המיוחדת של כל אחת מהן. אך עדיין רבה העבודה להעלות איכותן של ישיבותינו ולהעמיד גאוני ארץ, בקיאים, מחדשים ופוסקי הלכות, בעלי מוסר ומחנכים גדולים.

"הבסיס עליו העמיד החזון איש את דורינו מתחיל להתמוטט. הוא רצה לחנך דור של בנות המוכנות להקריב את עצמן, לחיות בצימצום כדי שבעליהן יוכלו להתמסר לעליה בתורה. באה שאיפה למותרות, דירה גדולה, מרוהטת בטוב טעם, וגזלה המנוחה מבתי אברכים רבים, כי טרודים הם בחיפוש הלוואות לתשלום חובותיהם. מי יודע אם אנחנו לא אשמים בזה, שבזבזנו ירושתנו היקרה של החזון איש, ע"י הנהירה אחרי מותרות ונוחיות. אנו ממשמשים בידים כי תקופה חדשה מתחילה - מי יהיה אדריכל התקופה החדשה לבניית תורה בידים נאמנות? עכ"ד.

חז"ל אמרו בגמרא (תענית יא.) "אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו". היה מי שאמר בדרך צחות: קורות ביתו של אדם וכותליו מעידים עליו במה היה שקוע בימי חייו. על מה היו נתונים מעייניו ועמלו. האם לפאר את ביתו ולשבת ב"ארמון" מלכים. או שלא התעסק כלל בגשמיות בעולם הזה, אלא העיקר אצלו היו ענייני רוחניות והסתפקות במועט.

להכיר בטובה שמקבל ממטיבו ולהודות לו על כך!

נלמד מהפסוק: "ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה" (פרק כט-לה)

ואמרו חז"ל (ברכות ז:): מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאה לאה והודתו, שנאמר הפעם אודה את ה'. וכתב רש"י: "לפי שראתה ברוח הקודש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו ארבע נשים, כיון שילדה בן רביעי הודתה על חלקה שעלה לה יותר מן החשבון המגיע לה."

וכבר ידוע ומפורסם הקושיות שיש לשאול בדברי חז"ל אלו: א) וכי לא היה מי שהודה להקב"ה עד שבאה לאה, והרי כבר אדם הראשון הודה כמבואר בגמרא (ב"ב י: שהמזמור בתהלים (קלט) 'ה' חקרתני' אדם הראשון אמרו, ושם ישנו הפסוק: "אודך על כי נוראות נפליתי". וכן אמר "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה"?

ב) הרי מצינו שאף אברהם אבינו הודה כמו שדרשו חז"ל "ויקם אברהם וישתחו" - שהודה על בשורה טובה (פסיקתא זוטרתיא - בראשית כז) וכן מצינו באליעזר שהודה להש"ת כמו שאמר "ברוך ה' אלוקי אדוני אברהם". וכן בפסוק "ויקם האיש וישתחו לה" (כד-כו) ואמרו חז"ל: מכאן שמודים על בשורה טובה?!

ג) צריך להבין בהודאתה של לאה עצמה, מדוע הודתה באופן כזה רק בלידת בנה הרביעי ומדוע לא הודתה כך כבר בלידת בניה הקודמים, הרי אם הכירה שיש להודות להקב"ה, וכי לידת הבנים שהגיעו לה בחלקה, אין די בטובה זו כדי להודות עליה?!

ואשר נראה לנו בביאור הענין עפ"י מה שמקובל וידוע בישראל שישנן ב' סוגי הודיה: א) הודיה רגילה וקבועה, זו שהורגלנו להודות בכל יום ויום בתפלת שמונה עשרה: "על ניסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותך וטובותיך שבכל עת" וגו'. ב) הודאה מיוחדת שנתחייבו בה ארבעה: יורדי היום, הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא [וסימנך: וכל החיים" יודוך סלה].

גם כאן נוכל לבוא ולשאול. מדוע לחלק ולהבדיל בין שתי ההודיות הללו? וכי הניסים שהקב"ה עושה עמנו בכל יום פחותים הם מהנסים שנעשו עם הארבעה? [ואולי, אדרבה, עלינו להודות יותר שלא נקלענו לצערם של אלו] מה המיוחד שיש בניסי הארבעה שעל כך חייבו אותם להודות יותר מהרגיל בברכת הגומל?

אלא התשובה הפשוטה היא: אמנם נכון הוא שמצד גדלות הנס אין הבדל ביניהם [שהרי הכל הוא חסד ה' בין הניסים הגלויים לנו ובין הנסתרים. בין אלו המלובשים במלבוש הטבעי ובין אלו שאינם בדרך הטבע], אבל מצד הרגשת הלב ישנו הבדל גדול. שכן בניסים הרגילים שבכל יום, אין אדם מתעורר להודות עליהם בכל לב, כי התרגל שניסים אלו הם חלק מהחיים "ומגיעים" לו, כביכול בדרך הטבע, שהרי הוא יהודי טוב ומשתדל לעשות מצוות, ואף שהוא עצמו מודה בפיו על הניסים שבכל יום, בכ"ז בטבעו של עולם "שאין בעל הנס מכיר בניסו" וממילא א"א לחייבו לומר "הגומל לחיים טובות". וכו' שהרי אינו מרגיש כך ואם יהיה "אחד בפה ואחד בלב" זה גרוע יותר כמש"כ "בפיו כיבדונו ולבו רחוק ממני".

לא כן אצל הארבעה מצריכים להודות בברכת הגומל. הם מרגישים בהחלט עד כמה חייהם היו בסכנה וכיצד ניצלו בנס גלוי לפנים משורת הדין ושלא כדרך הטבע, ולכן חייבו אותם להודות בברכת הגומל, כי הודאתם היא מכל הרגשת הלב ולא רק מן השפה ולחוץ.

סעודת הודיה על נס כפול...

בשיבתו של הגאון רבי צבי הירש הורביץ זצ"ל (אב"ד טשורטקוב) למדו שישים תלמידים מופלגים. כל אחד מהם שינן היטב מסכת אחת מהש"ס, ומידי שנה היו עורכים סיום גדול על כל הש"ס שנלמד במשותף. בזיקנותו התעוורר ל"ע רבי צבי הירש ולימד את תלמידו בעל פה, אך ממנהג הסיום לא פסק.

והנה באחת השנים ביום סיום הש"ס ביקש שיביאו לו מסכת כל שהיא. הוא בירך ברכת "פוקח עורים" בשם ומלכות ונעשה לו נס ונתפקחו עיניו והחל לראות. או-אז עשה סעודה גדולה לכבוד סיום הש"ס ולרגל הנס שנעשה עמו.

והנה באותו יום בו נערכה סעודת ההודאה המיוחדת הזו, ציוה מושל העיר העריץ על חוכר הבשר לשמור למענו כל נתח טוב, ומשהגיע שמשו של רבי צבי הירש לרכוש בשר לסעודה, נענה על ידי החוכר כי היום נאסר עליו למכור את החלקים המשובחים.

כשסיפר זאת השמש לרבו, שלח הרב לחוכר שלא יירא מציווי האדון וישלח לו בשר משובח ושמך לכבוד סעודת ההודאה, והוא מקבל על עצמו את האחריות לכעסו של המושל. ואכן כששמע המושל גבר זעמו וציוה על הרב לבוא לפניו.

סח לו רבי צבי הירש על אודות הנס שאירע עמו ושעל כן הבשר נחוצ לו לסעודת ההודיה. אמר לו המושל שינסה אותו אם אכן ראוי שיעשה לו נס. הוא ירעיב במשך יממה את שני כלביו הגדולים אוכלי אדם, ואם לא יזיקו לו, ידע שכנים דבריו שראוי לנס.

וכך עשה המושל. הוא כלה את הכלבים הטורפים בחדר צר והרעיבם, ואח"כ ציוה להכניס את רבי צבי הירש לחדר בו שהו הכלבים המורעבים, משראוהו הכלבים, אחזה אותם בהלה נוראה והם נמלטו מפניו, וקפצו מבעד לחלון ארצה ונהרגו במקום.

שמן הטוב

הודאה וברכה על הנס...

הגאון היעב"ץ זצ"ל דן בספרו "מור וקציעה" בדברי הבית יוסף שכתב (סו"ס ריח) שאין מברכין על הנס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם, וקובע היעב"ץ: "שכל המועדין להזיק וכל היכא דשכיח היזקא ואירע שניצול מהם, גם זה יוצא ממנהג העולם, לפי שעל הרוב לא ישוּבו ריקם..."

ובהשמות בסוף ספרו, מספר היעב"ץ על נס שאירע עמו הודאה בברכה על זה וכך סיפר: "פעם אחת עסקתי אז בדרך קביעות לימודי ב'טור אורח חיים", שהייתי נשען על הספר בראשי, כי נפלו חבלי שינה על עיני וארדם, ונאחז האור (האש) בספר הטור, נשרפו בו כמה דפים באמצעיתן דהיינו שעשה בו נקבים בהל' ברכות, שהיה מונח פתוח לפני. ושלטה שריפה גחלת הנר שנקבה וירדה ועברה כמה דפים עד שהגיעה לסימנים הללו של ברכות הנס, שאני עובד בהם עתה בספר זה והם בכלל, כמו שנראה בספר ה'טור שלי עד היום, אז פסקה (האש), ויהי לנס".

ממשיך היעב"ץ וכותב: "על כן נתתי אל לבי שעוררו אותי מן השמים לברך על הנס הנפלא הזה וכיוצא בו". ובהמשך מוסיף היעב"ץ לספר: "ופעם שניה עיינתי בספר אחר, גם כן באמצע הלילה, ואני יגע ואפול על פני טוחות בספר, וראשי נשען עלי, ואישן ותאחז כמו כן האש מהנר בלוחות העבות של הספר, ותאכל בהם ובדפי הספר, ואיקץ ואראה הפלא.

ומסיים היעב"ץ: "ויהי לאות ההשגחה הפרטית על לומדי תורה לשמה בעינא פקיא דלא נאים. להוי שמייה די אילעה מבורך ומלכותי לעולמי עולמיא קאים".

מור וקציעה

תודות וברכות בעל פה ובכתב...

בליל שבת ירדו בני ישיבת אור ישראל בפתח תקוה לסעודת השבת. והנה גם ראש הישיבה הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל יורד עמם. לא לסעוד עמם כי אם להודות! להודות לצוות העובדים ולברכסם בברכת "שבתא טבא". בפנים מאירות מפיקות הכרת תודה על טרחתם...

רבי יעקב עמל ויגע להשביח בנפשו קניית מדה זו של הכרת הטוב. וכשבא מעשה לידו, לא נח ולא שקט עד אשר שילם תודתו לרעהו עד לפרטי פרטים, כעובדה הבאה:

יהודי הסיע אותו במכוניתו, ולאחר שהרבה עליו רבי יעקב בתודות וברכות, עדיין חכך בדעתו שמא לא הודה לו די הצורך... בשובו לביתו, נטל רבי יעקב את קולמוסו והעלה על גבי הכתב אגרת-תודה מיוחדת, אותה שיגר לנהג

דרכי מוסר

"הכל לטובת האדם"...

בחשון תשע"ד הזכיר הגראי"ל שטיינמן זצ"ל את היארצייט של קהילת בריסק, ובנייהם כל משפחתו והזכיר שהוא צריך להודות לה' על יום ההצלה שהוא עצמו ניצל לחיים [ע"י שנצרך למצוא פתרון למנוע את גיוסו לצבא, ולכן נסע למונטריי שבשווייץ, ובכך השתלשל נס הצלתו].

והיה אומר: "אני חייב הכרת הכרת הטוב על הנס שהשי"ת עשה עמי". והיה חוזר ומודה להקב"ה על הנס שהיה עמו, ופעם אמר בתוך הדברים: "מיום הולדתי אני מוקף בחסדים. לדוגמא היו עסקנים שניסו לשחרר אותי מהצבא הפולני, ואילו היו מצליחים הייתי נשאר והיה קורה איתי מה שקרה לכולם... אך כיון שלא הצליחו, היה סיבה לברוח לשווייץ ובכך ניצלתי".

והוסיף הרב שטיינמן: "כך היה אצל שכני הגאון **רבי יוסף ישראלזון** זצ"ל (חתנו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל) שנשלח לסיביר, וכל המשפחה כל כך הצטערו ולבסוף דוקא אלו שנשלחו לשם, הם אלו שניצלו. ואילו אותם שלא הלכו לשם, כולם נהרגו רח"ל.

וסיים הרב שטיינמן: "הכלל הוא שיש לדעת, כל מה שהקב"ה עושה הוא לטובה, ובן אדם לא יודע, דלפעמים הקב"ה רוצה להצילו ממיתה או מגיהנם, וזה הכל רק לטובת האדם

כאייל תערוג

וכנראה שזהו חסד מיוחד מאת ה' ש"אין בעל הנס מכיר בניסו" ואינו מרגיש על כל צעד ושעל, כמה טובות ניסים ונפלאות הקב"ה גומל לו- לאדם "אפסי" שכמותו. ואדרבה, אדם מרגיש נעים בכל הטובות שמקבל מהשי"ת, מתוך תחושה שזה "מגיע" לו. זהו חסד מיוחד כדי שלא יבוש בהרגשת 'נהמא דכיסופא', וזה מה שאמר דוד המלך במזמוריו (תהלים סב-ג) "ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". איזה חסד מיוחד יש בזה, הרי כך צריך להיות מן הדין שיקבל שכר על מעשיו! אלא החסד הוא שנותן הרגשה לאדם שכאלו התשלום מגיע לו על מעשיו, שלא יהיה "נהמא דכיסופא".

עפ"י? יתורצו כל הקושיות, שי"ל שגם כאן מדובר על שתי דרגות שונות בהודיה. ישנה את ההודיה הרגילה מתוך הכרת טבותיו של הקב"ה שמטיב לבריותיו בכל עת ובכל שעה. בוודאי שהודיה כזו הוודו אדם הראשון ואברהם אבינו להשי"ת על כל הטובות, וכך גם חינוך אברהם את בני ביתו ואורחיו לברך ולהודות להשי"ת. וכך גם הודתה לאה על שלושת בניה הראשונים שהגיעו לה בחלקה.

ואמנם לידת בנה הרביעי יותר מחלקה, עורר אצל לאה את הדרגה השניה של ההודיה, [הודיה כזו שמודים על טובות שחווים בצורה ניסית שלא כדרך הטבע ולפנים משורת הדין, מתוך הרגשת הלב שקבלו טובה שלא מגיעה להם] ואת ההודיה הזו חידשה לאה שיש להודות לא רק על בנה הרביעי שקיבלה יותר מחלקה, אלא גם על שלושת בניה הראשונים! שכבר הודתה עליהם בהודאה רגילה, ועכשיו הוסיפה וחידשה להודות עליהם שוב בהודיה מיוחדת כמו שמודה על הנס. שכן רק כעת הבינה שגם לידת בניה הראשונים לא היה מובן מאילו ש"מגיעים" לה, והראיה מאחותה, שבהכרח קיבלה פחות מחלקה, ונמצא שגם מה שקיבלה היא בחלקה הוא חסד מיוחד לפנים משורת הדין, ועל זה כיוונו חז"ל כשאמרו שלא היה אדם שהודה להקב"ה - באופן זה - עד שבאתה לאה והודתו.

תוכחה בנועם

תוכחה כהלכה...

פעם הוזמן הגאון **רבי רפאל אהרן בן שמעון** זצ"ל לסדר קידושין בחתונת אחד מעשירי העדה. כל "המי ומי" הגיעו. כשניגשו לחופה, מסר הגביר בידים רועדות מהתרגשות כוס יין בייתי משובח לרבי רפאל. אך הרב פנה בלחישה לגביר ואמר לו כי יין זה פסול...

הגביר שלא הבין, מיד רץ למרתף והביא יין אחר משובח מהראשון. ואולם שוב לחש הרב כי יין זה פסול. שוב ירד הגביר והביא יין, ושוב לחש לו רבי רפאל כי יין זה פסול. סבלנות העשיר פקעה וביקש מהרב שירד עמו למרתף ויבחר יין כרצונו.

הקהל ציפה מרותק לבאות. כשהגיע למרתף אמר רבי רפאל לגביר: "בני יקירי לצערי הגדול לא אוכל לברך על יינך משום שהוא "יין נסד". והסביר לו הרב בנועם, כי המומר לחלל שבת דינו כיון נסד שהתנסד לעבודה זרה ואסור להנות ממנו.

הזדעזע הגביר על ההשוואה הנוראה. והרב המשיך: "לדאבוני, העושר והכבוד גרמו לך להתרחק מדרך אבותיך, והנך מחלל לעיני כל. והמחלל שבת בפרהסיא דינו מומר לחלל שבת. ויינו יין נסד".

לאחר שהתאושש הגביר, פנה בעינים דומעות לרבי רפאל וביקש ללמדו תיקון ודרך תשובה, וכי מוכן הוא לחזור ליהדותו בשלימות. הורה לו הרב במקום, דרך תשובה. קבל על עצמו הגביר לשמור מעתה על קדושת השבת, ובפנים שמחות ועיניים מאירות פנו לערוך את סדר הקידושין, ואכן עמד הגביר בדיבורו וחזר למוטב.

מעשי חכמי הספרדים

נסמכה פרשת "ערכין" לתוכחה...

כאשר היה כ"ק האדמו"ר מגור (בעל הלב שמחה) מוכיח יהודים, היה עושה זאת מתוך חיבה יתירה. מורגל היה בפיו לומר בשם אביו בעל האמרי **אמת** שגם הקב"ה נהג כן, לאחר שהוכיח את ישראל בפרשת התוכחה, (פרשת בחקותי), היו היהודים שבורים ורצוצים... כי סברו שהם חסרי כל ערך... על כן נסמכה פרשת הערכין לפרשת התוכחה, להשיב נפשם בידיעה כי ערכם רב.

אירע פעם, בעת שהותו של האדמו"ר באחת הערים, בשבת בה קראו בפרשת "ערכין", והנה הבחין כי יהודים נכשלו בשיחה בבית הכנסת, בעת קריאת התורה. מחה הרבי על כך ותבע דממה מוחלטת לכבודה של תורה, ואמר בנימה של תוכחה מהולה באהבת ישראל: "הן קורין היום בפרשת הערכין... אם ידברו, לא ידעו כמה הם שוים..."

הלמות עמלים

להוכיח הזולת בדרכי נועם ומתוך אהבה ורעות!

נלמד מהפסוק: "ויאמר להם יעקב אחי... ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה... ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים" (כט-ד,ח)

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מלמד אותנו יסוד חשוב בדרכה של התוכחה (הובא **בשיחות חיים** - מאמר פח): כאשר באים להוכיח את החוטא ועל ידי כן להצילו מעשות רע, יש לנהוג במשנה זהירות באופן אמירת התוכחה. יש לו למוכיח להזהר שלא יביא את חברו לידי מצב של חרדה ויאוש, שכן אז אין סכנה כסכנתו, אלא עליו לשקול היטב איך להוכיח ובמה להוכיח, ואז יזכה לקיים בשלמות את מצות התוכחה.

ביסוד זה, מבאר רבי חיים את דברי חז"ל שביארו מדוע לא הוכיח יעקב אבינו את בניו אלא רק סמוך למיתתו: "אמר, ראובן בני, אני אומר לך מפני מה לא הוכיחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשיו אחי" (רש"י דברים א-ג)

ולכאורה תמוה: הרי כבר אמרו חז"ל (שבת נה): "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה" ושם כשיעקב הוכיחו, לא הוכיח על עצם המעשה אלא רק על מדת הבהילות שנתגלתה במעשה, מדה שלא היתה ראויה להיות אצל ראובן לפי מדריגתו. וא"כ יש להבין מה מקום היה ליעקב לחשוש שאם יוכיחנו אזי יעזבנו ראובן וידבק בעשיו!

אכן לפי היסוד האמור מובן, שכן חששו של יעקב היה כי כשישמע ראובן את תוכחתו, ויעמוד על טעותו, ויכנס למצב של חרדה גדולה עד מאד, ובמצב כזה האדם נתון בסכנה נוראה עד כי היה מקום ליעקב לחשוש, שהיצר יכשיל את ראובן עד שיתייאש לגמרי, ויעזבנו וילך לדבוק בעשיו.

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

שתי נשמות נפגשות

ד' סיון תשס"ט.

רבי פנחס פיינשטאט מטורונטו, קנדה, כבר מתקרב לגיל 90. יומיים לפני חג השבועות הוא מתאשפז עקב בעיה בלב - וזאת בנוסף לבעיות רפואיות שונות מהן סבל בתקופה האחרונה. מקורבו **רבי משה יעקב קנר** יוצא לשהות לצידו בבית החולים.

בהגיעו לשם פגש את רבי פנחס במצב רוח מדוכדך. ממש שלא כפי דרכו. רבי פנחס התבונן בנכנס במבט כבוי וכמעט שלא דיבר. הנה מגיע שבועות, מתן תורה... אקדמות... עשרת הדברות... ואני שוכב כאן במרכז גויי - רחוק מהכל. בחוץ שררה עננות כבדה, שהתמוזגה במצב רוחו... הרב קנר לא מצא מילים לומר ופשוט שתק. לא מצא איזשהו עידוד בהתבוננו בכל מה שעבר על רבי פנחס בחודשים האחרונים.

רק משפט אחד בקע מפיו, וליבו בל עמו: **"רבי פנחס! איננו יודעים איזו טובה יכולה לצמוח משהותנו פה!"**

הרב קנר התכוון במשפט הזה לתועלת הרפואית שתצמח עברו מהשהות בבית החולים, - אך בשמים ייחסו למשפט הזה משמעות הרבה יותר עמוקה!...

באותו חדר, בבית החולים "סאניברוק", היה מאושפז חולה לב נוסף שכפי הנראה היה אמור להשתחרר כבר באותו יום. שום דבר בהתנהגותו של החולה לא גרם להרב קנר לחשוב שהחולה הנוסף הינו "בן ברית", ובפרט שטורונטו הינה "עיר שרובה עכו"ם". אמנם, לפתע החל החולה לדבר איתם באידיש, ודיבוריו התגברו כאשר הבחין שרבי פנחס מניח תפילין.

"איך בין א אידי!" הודיע השכן החולה. אני יהודי. קוראים לי **מאיר מנדל**, יליד 'שידלאווצה' ממשפחה גוראית. סבא שלי מצד אמי היה חסיד אוסטראווצה. לקראת הבר מצוה הוא לקח אותי לרבי יחזקאלע מאוסטראווצה הי"ד שהניח לי תפילין בפעם הראשונה. זמן קצר לאחר מכן פרצה המלחמה...

ההמשך היה מובן מאליו - -

גלי התקופה הסוערים הובילו את הבחור הצעיר לתהום הפעורה - משם לא חזר מעולם!

* * *

בינתיים הסיר רבי פנחס את תפיליו, רמז להרב קנר ואמר: היהודי הזה לבטח כמעט ולא הניח תפילין מאז הבר מצוה, אולי ננסה לשכנע אותו לקיים שוב את המצווה! הרב קנר הציע זאת למאיר מנדל והוא אדחה את ההצעה. "אני חייב לחשוב על זה, ואם אהיה מעוניין אודיע לך".

המשמעות הייתה ברורה: **"לא"** החלטי - אם כי נימוסי.

רבי פנחס שעד לאחרונה שכב מדוכדך באפיסת כוחות, חזר לעצמו באחת. התיישב על מיטתו ואמר: "מאיר מנדל, זו היא הזדמנות! "כאפט אריין!" (תחטפו אותה) גם בעולם המסחר, בביזנס, צריך לדעת לתפוס את המומנטום!...

מאיר מנדל דחה שוב "עכשיו אני לא יכול".

רבי פנחס חזר 75 שנה לאחור ושב להיות אותו פרח-חסידי מתלהב. השמחה של מצוה בקעה מעיניו, אך חכמתו עמדה לו לנצור את האש בלבו פנימה ולא לכפות דבר על מאיר מנדל. לבסוף התפרצה מפיו הלהבה הרוותחת, אך לא כלפי מאיר מנדל אלא כלפי הרב קנר:

"משה, אם תצליח לפרוץ אצלו דרך להניח תפילין עכשיו, המלאכים בשמים ירקדו! משה, אנחנו מתקרבים לשבועות, יומיים לפני קבלת התורה, תפוס אותו בידיים שלך..."

"אבל מה עושים?" חשב לעצמו הרב קנר - הרי מאיר מנדל מתבצר בעמדתו בעקשנות. אך מצד שני יושב לו כאן חסיד ישיש ומביט בו בעיניים יוקדות ובורקות. ממתין לפעולה מצדו... אל תיכנע! בשמים ממתנינים לך! זו שעת הכושר. תפרוץ קדימה!... "אם לא עכשיו - אימת!?"

רגליו של הרב קנר נשאו אותו למיטתו של מאיר מנדל. התיישב לצדו ובמוחו הבריק רעיון.

בשקט, ובשפה האנגלית בדווקא, לחש למאיר מנדל: "שוכב כאן יהודי זקן, מסובל בייסורים ובשעה קשה. הוא חלוש וגם שבור נפשית. אתה, מאיר מנדל, יכול הרגע לעשות משהו כדי לחזק אותו. אם אתה לא מוכן להניח תפילין בתור יהודי, תניח תפילין בתור אדם. הרי את זה משיג גם שכלך 'ההומני'! מאיר מנדל, ביכולתך לסייע לאדם חולה ושביר: מאיר מנדל, תניח תפילין, עכשיו!" הוא הסכים.

* * *

"אלמלא ראיתי בעיני" משחזר הרב קנר "לא הייתי מאמין למחזה הבא. כל אימת שאני נזכר בו חולף בי רטט של התרגשות".

מיד כאשר הניח לו הרב קנר תפילין ואמר עמו את הפסוק הראשון של "קריאת שמע", נראה מאיר מנדל כביכול קיבל שוק חשמלי! הוא "נזרק" בכל אבריו, והחל לזעוק בקול לא לו. פחד אלוקים.

"הנקודה היהודית" שבקרב הוצתה באחת, כאן בחדר החשוך בבית החולים סאניברוק...

"אה! אינכם יודעים מה עשיתם לי עכשיו. החזרתם לי את הילדות האבודה שלי. ואת 'מיין אלטע היים'.. הכל חזר אלי. אבא... אמא... הַזַּיִדְעֵס... השטיבל... הרבי מאוסטראווצה שהניח לי תפילין" ואז הוא פנה לרבי פנחס ואמר: אני מודה לך! אני מודה לך מכל הלב על מה שעשיתי בשבילי עכשיו!"

יותר הוא לא יכל לדבר. הוא ישב על המיטה ובכה בקול.

והם, רבי פנחס והרב קנר התבוננו מהצד על המתרחש. כיצד המגע של התפילין חולל כזה מהפך בנפשו של יהודי.

רבי פנחס שכב מהורהר. מחשבותיו שקועות בעולם אחר. מבטו נוקב, מרומם. ועיניו זולגות דמעות... שתי נשמות מדור קדום היו מוכרחות להיפגש, בדרך לא דרך, כדי שאחת תעניק תיקון לחברתה.

"הרגשתי" מספר הרב קנר "שאני חייב לצאת מן החדר ולהותיר את שניהם לבד. שהם, שרידי האש, ישוחחו ביניהם בשפה המוכרת רק להם ושיחשבו ביניהם "חשבונו של עולם".

משפחתו של מאיר מנדל הגיעה באותה שעה לקחת אותו הביתה. הוא ביקש מהם לצאת מן החדר... כפי שרבי פנחס סיפר לאחר מכן, ניגש מאיר מנדל למיטתו. שניהם התבוננו האחד בתוך עיניו של השני. אף אחד לא דיבר. הם שתקו אחד לשני **בשתיקה ארוכה ועמוקה שחזקה יותר מכל המילים שבעולם.**

את ההתרחשות תיאר בהרחבה רבי משה יעקב קנר עצמו, במאמר בשפת האידיש שפרסם ב"דאס אידישע ווארט". במסגרת זו יכולנו להתמקד רק בעיקרי ההתרחשות המרגשת.

היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממקור ראשון? ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il